

Statped

ÅRSRAPPORT 2014

JA TAKK, BEGGE DELER!
Møt Ingvild som får det beste
fra to undervisningsopplegg
Side 16

DELTIDSOPPLÆRINGEN
FOR HØRSELSHEMMEDE:
Skoleuke og sosial møteplass
Side 5

SEVU-PPT:
Et løft for PP-tjenesten
Side 40

Skoleuke og sosial møteplass	5	Likeverdige og rettferdige avgjørelser	35
Barn og unge med lærevansker etter en hodeskade	11	Fokus på tidlig innsats	36
Ja takk, begge deler!	16	Et løft for PP-tjenesten	40
Et begivenhetsrikt år nummer to	24	SPOT har kommet for å bli	42
Bedre og likeverdige tjenester til alle i hele landet	26	God ASK	44
Unge stemmer på fagfestivalen	31	Noen hendelser fra 2014	46
		Statistikk	49

Å møte forskjellighet med kunnskap

I denne magasinutgaven av årsrapporten vår kan du lese om et doktorgradsarbeid på området ervervet hjerneskade. «Elever med traumatisk hjerneskade er ikke mer spesielle enn andre elever», skiver Eli Marie Killi. Hun mener det spesielle og særlige er den kunnskapen som læreren og andre hjelpere må ha for å kunne tilrettelegge etter en hjerneskade. Og det er nettopp kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning som er bakteppet for at vi nå etablerer ervervet hjerneskade som eget fagområde og egen fagavdeling i alle regionene våre.

Barn og unge som får hjelp fra oss, er like forskjellige som alle andre. Poenget er hvordan skolen forstår og møter forskjelligheten. Det er reportasjen om Ingvild i 1A på Sofiemyrtoppen skole i Oppegård kommune et strålende eksempel på. Hun trenger ekstra støtte i opplæringen og får det beste fra to undervisningsopplegg. Ingvild har en naturlig tilhørighet i storklassen og får samtidig undervisning i «Stjerna-gruppa».

Sofiemyrtoppen skole deltar i programmet «Vi sprenger grenser», et program som skal gi større utbytte både faglig og sosialt for barn og unge med store sammensatte lærevansker og utviklingshemninger.

Med denne magasinutgaven av årsrapporten håper vi å gi deg et innblikk i det vi har arbeidet med i 2014 – noen tanker om hvorfor – og litt om fremtiden.

God lesning!

Tone Mørk, direktør

Celine, Tone og Georg
var blant 35 ungdommer
som deltok på samlingen.

Skoleuke og sosial møteplass

For første gang arrangerer Statped en felles samling for deltids elever fra hele landet. Målet er å bidra til større læringsutbytte og gode sosiale rammer gjennom en uke med fokus på tegnspråk.

Rundt i salen står elever i grupper og snakker tydelig med store håndbevegelser. Noen snakker om at de vil bli rike og hjelpe hørselshemmede barn i fattige land, mens andre snakker om å skape fred.

– Dere må stå med beina i ro og jobbe litt med å se fornøyde ut!

Det er Mira Zuckermann som bryter inn. Hun er teatersjef ved Teater Manu og instruerer ungdommene i å bruke tegn på en scene. – Når dere står på scenen, må dere gjøre litt større tegn, det er jo publikum som skal se dette, sier hun.

Vi er på Statpeds deltidsopplæringsuke for hørselshemmede ungdomsskoleelever. De er kommet fra hele landet til en hektisk og innholdsrik uke på Haraldsvangen kurs- og konferansesenter. Det er første gang Statped arrangerer en slik felles samling, og som ellers i deltidsopplæringen, står opplæring i og på tegnspråk sentralt. Det faglige innholdet, oppgaver og aktiviteter er knyttet til læreplanen *Drama og rytmikk*, og elevene skal utforme drømmescenarier for fremtiden. Disse skal i slutten av uken bli en forestilling på Teater Manu, etteater som har tegnspråk som sitt scenespråk.

Trenger ikke be folk gjenta

– nå brukes det tegn

Georg Lauritzen (15) kommer fra Kjøllefjord i Finnmark og har deltidsopplæring gjennom Statped. Han sparker fotball for Nordkynn fotballklubb og drømmer om å bli proff. Nå jobber han med å iscenesette livet som fotballstjerne.

– Jeg har vært med på teater før. Det var for hørende, og da kan det være litt vanskelig å få med seg alt. Det blir å spørre de andre om å gjenta – og gjenta.

Hjemme i Kjøllefjord er Georg den eneste på skolen som bruker tegn, men fjernundervisning på tegnspråk via digitalt videoutstyr hjelper på. Hver dag har han én undervisningstime med tegnspråklig lærer på A.C. Møller skole i Trondheim. Hjemmeskolen har installert mikrofoner i klasserommet slik at Georg lettere skal kunne følge med i undervisningen. Men han er ikke helt fornøyd, for både elevene og lærerne er litt sløve med å ta dem i bruk.

– Vi har vært her i tre dager nå og har lært mye om å kommunisere med hverandre. Jeg bruker nesten aldri tegn hjemme, så det er egentlig litt utfordrende å bruke tegnspråk, sier Georg. For ham er samlingen like mye en sosial møteplass som en skoleuke.

Han liker å bli kjent med nye folk, og han kjente bare et par andre fra før.

Gode venner

Celine (13) og Tone (16) møtte hverandre for første gang i Holmestrand hvor de gikk i samme barnehage, men på ungdomstrinnet endte de på forskjellige skoler. Begge to er nesten de eneste hørselshemmede på sine skoler. – Veldig spennende å møte nye folk, det er så avslappende her, og vi føler oss ikke alene, sier Celine.

Tone skyter inn og utdyper: – Av og til kan det være ganske kjipt ikke å få med seg hva som blir sagt. Særlig da de hørende elevene ikke gidder å gjenta. Her vet alle hvordan det er.

Celine, Tone og Georg har gjennom uka blitt gode venner, og alle tre vil gjerne ha et større nettverk med andre hørselshemmede ungdommer. De er enige om å holde kontakten etter at uken er omme og har lagt hverandre til på Snapchat.

– Det er litt lenge mellom hver samling, men vi håper virkelig at dette blir en fast greie, sier de tre.

Inspirerer hverandre

Per Øyvind Rekkedal er rådgiver i Statped og en av lærerne på samlingen. Han legger vekt på å inspirere

elevene og skape trygge og gode rammer for å bruke tegnspråk.

– Ungdommen trenger rollemodeller som viser hvor effektivt og flott tegnspråk kan være. Her ser de språket i bruk, og det inspirer dem til å utvikle språket. Det kan bidra til å skape grobunn for en god identitetsutvikling, mener han.

Motto for oppholdet er å bruke tegnspråk både i undervisningen og utenfor. Det er stor variasjon i hvor gode ungdommene er til å uttrykke seg på tegnspråk. Rekkedal mener at de unge strever, men de prøver og er flinke til å tilpasse seg hverandres ferdigheter.

– På dette oppholdet fokuserer vi ikke på hørsel, men heller på mestring og trygghet. Dette er ikke en uke for å slappe av, og jeg tror ungdommene føler at de jobber mye. Det er morsomt å observere når de må kutte ut stemmen, og hvordan det påvirker både kroppsspråk og blikkontakt. Ungdommene responderer og finner trygghet hos hverandre, sier han.

Ifølge Rekkedal er det ikke mange i Norge med kompetanse innen faget drama og rytmikk for hørselshemmede. Derfor er det ekstra viktig å samarbeide med andre fagpersoner i landet.

– Tegnspråk og drama og rytmikk

– Alle har kanskje ikke så godt nettverk hjemme, derfor blir det veldig viktig for ungdommen å skape et kontaktnettverk her, sier Per Øyvind Rekkedal, rådgiver i Statped og en av lærerne på samlingen.

– Statped har en ambisjon om at dette skal gjennomføres årlig, men formen og tidspunktet er noe som skal evalueres og videreutvikles, sier Elisabet Dahle, prosjektleder for den nye deltidsmodellen.

utfyller hverandre på en måte som gjør tegnspråkundervisningen spennende. Det er to fag som passer sammen. Å jobbe med tegnspråk som scenespråk krever tydelighet, tempo og mimikk i formidlingen. Det er spennende å jobbe på tvers av regioner og se hvordan vi kan inspirere hverandre og lære av hverandre. Å styrke samholdet og se verdien av tegnspråk går igjen i det vi arbeider med.

Målet er likeverdige tjenester over hele landet

– Ungdommen har det så flott, og det er inspirerende, sier Elisabet Dahle, som er prosjektleder for den nye deltidsmodellen. – Dette er et viktig tiltak for læring, men også for å skape sosiale møteplasser og bygge sosiale nettverk for ungdommene. Å være sammen er viktig for å kunne lære tegnspråk. Statped har en ambisjon om at dette skal gjennomføres årlig, men formen og tidspunktet er noe som skal evalueres og videreutvikles, sier hun.

Statped er fortsatt helt i startfasen med å implementere ny deltidsmodell for opplæring av hørselshemmede elever. Arbeidet startet i august 2014 og skal gå over to år. Målet er å etablere en enhetlig modell og et likeverdig tjenestetilbud i alle Statpeds fire regioner.

– Det har vært store forskjeller i deltidsopplæringen både når det gjelder innhold og omfang. Tiltakene

Tre gode venner som håper at tiltaket blir et årlig fast innslag.

i den nye modellen har bare tidvis og stykkevis blitt gitt i regionene. I den nye modellen skal vi tilby likeverdige tjenester uavhengig av hvor elevene bor, sier Dahle.

I høst har prosjektet jobbet mye med kvalitetsutvikling av Statpeds egne tjenester, både på det forvaltningsmessige og pedagogiske området. Dessuten har alle våre fire regioner fått nytt digitalt videoutstyr, slik at vi kan tilby fjernundervisning i og på tegnspråk til langt flere elever enn Statped har hatt mulighet for så langt.

– Jeg vil gjerne få takke Kunnskapsdepartementet og Stortinget for å ha gjort disse investeringene mulig gjennom de ekstrabevilgningene prosjektet er blitt tildelt, sier Dahle.

Samarbeid med brukerorganisasjonene

Statped har også satt ned seks arbeidslag som skal jobbe med å utvikle nye tiltak og innhold i eksiste-

rende tiltak i deltidsopplæringen. Det er blant annet kurs for hørselshemmede elever, søsken, KODA-barn (barn av døve foreldre), et opplæringstilbud for barn under opplæringspliktig alder og kurs for assistenter og lærere på elevenes hjemmeskole. Modulbaserte læreplaner for faget «Drama og rytmikk» og «Norsk tegnspråk» er også på trappene i tillegg til en sosialpedagogisk plan. I arbeidslagene sitter fagpersoner fra Statped og representanter fra brukerorganisasjoner.

– Vi skal utvikle nye tiltak og samtidig bygge på tidligere erfaringer. Målet er enhetlige, likeverdige tiltak. Vi skal dra nytte av fagkunnskapen til medarbeiderne våre, være i god dialog og nyttiggjøre oss av kompetansen fra et brukerperspektiv. Vi håper at brukerne gradvis ser forbedringene i kvalitetsarbeidet vårt, og at det kommer nye tiltak som gjør at flere får tilbud som er målrettet til deres behov, forteller Dahle.

Prosjektet har så langt fått gode tilbakemeldinger fra brukerorganisasjonene. De uttrykker tilfredshet med å være tett koblet på prosjektarbeidet og stiller seg bak prosjektplanen. De er likevel utålmodige og vil at de mer synlige tiltakene implementeres så fort som mulig.

– Det er et krevende og omfattende utviklingsarbeid vi står i. Jeg vil gjerne få rose både brukerrepresentantene og våre egne ansatte for den innsatsen de bidrar med. Og for entusiasmen og fleksibiliteten de viser i arbeidet. Det er helt avgjørende for at vi skal lykkes. Dette handler først og fremst om elevene våre og hvordan vi sammen kan bidra til økt læringsutbytte og gode sosiale rammer, avslutter Elisabet Dahle. ■

Deltidsopplæring

På bakgrunn av Meld. St. 18 (2010–2011) har Statped utviklet en ny modell for deltidsopplæring for hørselshemmede elever. Målsettingen er å gi god og tilrettelagt opplæring i et stimulerende tegnspråklig læringsmiljø:

- tospråklig opplæring (på norsk og på norsk tegnspråk) i tråd med elevenes behov
- økt motivasjon og mestring som fører til økt læringsutbytte
- tilpasset, likeverdig og inkluderende opplæring
- sosialpedagogisk tilbud for å styrke elevenes identitet, selvfølelse og tilhørighet
- hjelp til å se egne evner og muligheter
- nært samarbeid med elevenes hjemmeskole

Implementeringen av den nye modellen for deltidsopplæring skal gå over to år, og tiltakene handler om forvaltning, pedagogisk arbeid, tilgrensende tjenester og fysiske rammer. Det legges stor vekt på kvalitetssikring av tjenestene og utvikling av nye tilbud.

Les hele prosjektplanen på www.statped.no/deltidsopplaring

Barn og unge med lærevansker etter en hodeskade

En ervervet hjerneskade representerer både en objektiv og en relativ dimensjon i barns og unges liv. Å forstå hvordan hjerneskaden påvirker læring, faglig og sosialt i ulike sammenhenger i og utenfor skolen, krever en relasjonell forståelse av «hjerneskaden i praksis».

Artikkelen bygger på doktorgradsarbeidet mitt, som ble slutført i 2014.

Studien omfatter åtte unge i alderen 13–17 år som alle har fått en traumatisk hjerneskade i barnealder. Traumatisk hjerneskade (Traumatic Brain Injury, TBI) betegner en ervervet hjerneskade som skyldes ytre slag mot hodet, for eksempel ved fall, trafikkulykker og vold.

I Norge anslår man at om lag 1600 barn og unge i alderen 0–19 år blir

utsatt for denne type skade hvert år. De fleste er milde skader uten varige følger, men det er unntak. Noen opplever endret fungering også etter milde hodeskader. På verdensbasis er ervervet hjerneskade kjent som den hyppigste årsaken til død og funksjonsnedsettelse (1).

Studien tar utgangspunkt i at elever med TBI ikke er særlige og spesielle, men at det snarere dreier seg om hvilken spesiell og særlig kunnskap

Eli Marie Killi er seniorrådgiver/PhD i Fagstab, Statped sørøst

Mening og sammenheng i læringsforløpet etter en ervervet hjerneskade

En eksplorativ undersøkelse av elev-, foreldre- og lærerperspektiver

Doktorgradsarbeidet ble utført i perioden 2009–2013 som del av fagstilling i Statped sørøst, fagavdeling ervervet hjerneskade. Doktoravhandlingen ble forsvart i januar 2014 ved Faculty of ARTS, Institut for Uddannelse og Pædagogikk ved Universitetet i Århus, Danmark.

- Avhandlingen er artikkelbasert og består av fire artikler:
- Killi, E.M. (2012). Selvførelse og handleevne hos unge etter en ervervet hjerneskade. *Nordiske Udkast*, 1, 19–37.
  - Killi, E.M. (2013). Elevperspektiver – etter en traumatisk hjerneskade. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 50(5), 9–35 (også publisert i *Psykologi i kommunen*, nr. 3, 2014)
  - Killi, E.M. (2014). Exploring meaning structures among adolescents with traumatic brain injury. *Nordic Psychology*, 66 (4).
  - Killi, E.M. (2014). Når ulykken rammer et barn. Foreldreperspektiver etter en traumatisk hjerneskade. *Psyke & Logos* (in press)

som trengs for å gi dem mening og sammenheng på skolen. Dette er bakteppe for problemstillingen i studien: Hva bidrar til mening og sammenheng i læringsforløpet etter en ervervet hjerneskade? Problemstillingen konkretiseres i fire temaer:

- Hvordan kan vi forstå sammenhenger mellom elevens selvforståelse og handleevne?
- Hvordan kan vi forstå grunnene som ligger bak handlingene deres?
- Hvilke muligheter finnes i skolen som kan bidra til å utvide deres handleevne?
- Hvordan er foreldrenes deltagelse og behov i tiden etter hjerneskaden?

Hva vet vi om følger etter TBI?

Forskning viser at en traumatisk hjerneskade er en særlig barriere når det gjelder kognitiv, sosial og emosjonell utvikling hos barn og unge (2), noe som påvirker deres læring og samspill med omgivelsene (3). Å forstå relasjonen mellom den traumatiske hjerneskaden og barnets utvikling og fungering er derfor viktig både for foreldre og lærere. Etter den akutte fasen kan hjerneskaden bli «usynlig» for familie, venner og lærere fordi det ikke finnes ytre tegn på de underliggende kognitive vanskene.

En hjerneskade i barnealder påvirker barnets utviklingsforløp og får følger gjennom hele barndommen (4). Skaden påvirker utviklingen i hjernen, som ikke modnes i tråd med barnets fysiske vekst og utvikling. De kognitive, sosiale og emosjonelle vanskene som følger hjerneskaden, er ofte ikke til stede umiddelbart. De blir først merkbare etter hvert som barnet utvikler seg og skiller seg fra aldersforventet utvikling og fungering. Slike forventninger er også kulturhistorisk bestemt (5).

Fremgangsmåte og forståelsesramme

Studien består av deltagende observasjon av praksis i ni skoler og intervjuer med åtte unge, deres foreldre og to lærere. Til sammen har analyse av observasjons- og intervjudata, sammenholdt med nevropsykologiske rapporter, individuelle opplæringsplaner og halvårsrapporter, bidratt til en bred tilnærming for å forstå de unges perspektiver etter TBI.

Doktorgradsarbeidet legger seg innenfor rammene av praksisforskningstradisjonen. Praksisforskning er ikke én bestemt metode. Den rommer mange forståelsesmåter og måter å arbeide på, samtidig som den bygger på en forståelse av hvordan teori og

praksis må ses i sammenheng. Praksisnær forskning handler om en balansegang mellom praksisnærhet og vitenskapelig stringens, noe som betyr en dialektisk bevegelse mellom teori og praksis.

Praksisforskning innebærer i denne studien å identifisere relevante betingelser som på særlige måter har en betydning i livene til de unge og i de sosiale praksiser de inngår i. Samtidig søker studien å identifisere hva disse betingelsene betyr, både for de unge, for skolens praksis og for å vise hvordan handlinger er subjektivt begrunnet. Tilnærmingen bygger på antagelsen om at betingelser i de unges liv, og den betydningen disse har for de unge og deres grunner for å handle som de gjør, er grunnleggende gjensidig og må studeres i relasjon til hverandre heller enn å ses isolert.

FUNN I STUDIEN

Forskjellighet

Barn og unge med TBI er like forskjellige som alle andre elever. Deres handlegrunner må forstås som følge av hjerneskaden, men også som reaksjon på erfaringer og opplevelser etter hjerneskaden. Det er altså ikke forskjelligheten og det særlige og spesielle som bør ha hovedfokus på

DET ER IKKE FORSKJELLIGHETEN OG DET SÆRLIGE OG SPESIELLE SOM BØR HA HOVEDFOKUS PÅ SKOLEN, MEN HVORDAN SKOLEN FORSTÅR OG MØTER DENNE FORSKJELLIGHETEN.

Elever med TBI er ikke mer spesielle enn andre elever. Det spesielle og særlige er den kunnskapen som kreves for at læreren og andre profesjonelle skal kunne tilrettelegge for læring etter hjerneskaden.

skolen, men hvordan skolen forstår og møter denne forskjelligheten. Doktorgradsarbeidet viser at de unges perspektiver ikke ble tilstrekkelig vektlagt eller forstått. Dette skyldes ikke nødvendigvis mangel på tilrettelegging eller dårlig elev-lærer-relasjon, men synes i stor grad å være et resultat av manglende oppmerksomhet, kunnskap og forståelse av «hjerneskaden i praksis».

Behov for spesiell og særlig kunnskap

Elever med TBI er ikke mer spesielle enn andre elever. Det spesielle og særlige er den kunnskapen som kreves for at læreren og andre profesjonelle skal kunne tilrettelegge for læring etter hjerneskaden. Å sikre at lærere har den kunnskapen som skal til for å identifisere elevenes behov etter TBI i en skole som har som mål å være inkluderende, er et samfunnsansvar og ikke en lærers ansvar alene.

Det er sider ved hjerneskaden som verken lærere, foreldre eller den unge selv forstår. Følgene av hjerneskaden må derfor avmystifiseres. En nevropsykologisk kartlegging er et viktig bidrag som utgangspunkt for å reflektere rundt vansker, ressurser og muligheter etter hjerneskaden og dermed komme til en forståelse av «hjerneskaden i praksis».

TBI rammer familien

TBI rammer familien som et vi, og ikke kun barnet. Foreldrene opplevde vedvarende bekymringer knyttet til datterens eller sønnens fungering i skole og dagligliv og i familiens situasjon, helsemessig og sosialt. For å støtte barns og unges utvikling i skole, hjem og fritid er det viktig at rammebetingelsene tilrettelegges slik at familie og lærere får en felles forståelse av den totale situasjonen.

En fellesskapende didaktikk

Følgene av TBI kan kun forstås i relasjon til elevens deltagelse. Det vil si at barn og unge bare kan forstås som subjekt og deltager. Fraværet av et vi og betingelser som begrenser og fastholder barn og unge i ikke-deltagende posisjoner, utelukker dem fra sammenhenger og fellesskap som de

ønsker å bli en del av. Barn og unge trenger ikke bare individuell støtte. En fellesskapende didaktikk som støtter klassens samspill og samværsformer, både i faglige og sosiale sammenhenger, er av avgjørende betydning.

Betydningen av elevens eget perspektiv

Studien gir ny innsikt som bekrefter betydningen av å ta med elevperspektivet som del av en kontinuerlig prosess. Det er viktig for å skaffe seg viten om elevens meningsdimensjoner og handlegrunner, noe som er en forutsetning for å forstå «hjerneskaden i praksis». Studien understreker potensialet i den sosiale praksis på skolen og mulighetene dette gir for å kunne tilrettelegge for mening og sammenheng i læringsforløpet etter TBI. ■

REFERANSER

1. World Health Organisation, 2009.
2. Ponsford 1995, Prigatano & Gupta 2006, Yeats, Taylor, Stancin, Minch & Drotar 2002
3. Bøttcher 2004; 2008; 2010, Fleischer 2004; 2009, Gracey & Ownsworth 2008, Lezak 1995, Lezak & O'Brian 1988, Ylvisaker & Feeney 1998.
4. Forsyth & Kirkham 2012
5. Vygotsky 1993, Cole 1996, Bøttcher 2008.

LITTERATURLISTE

- Bøttcher, L. (2004). Børn med anderledes hjerner har også intentioner. *Nordiske Udkast*, 2, 45–62.
- Bøttcher, L. (2008). *Neurobiological Constraints. A Role for Neuropsychology in the Cultural-Historical Activity Approach to Understanding the Cognitive Development and Learning of Children with Cerebral Palsy*. (Ph.D.), University of Copenhagen.
- Bøttcher, L. (2010). An Eye for Possibilities in the Development of Children with Cerebral Palsy: Neurobiology and Neuropsychology in a Cultural-Historical Dynamic Understanding. *Outlines-Critical Practice Studies*, 1, 3–23.
- Cole, M. (1996). *Cultural Psychology: A Once and Future Discipline*. Cambridge: Harvard University Press.
- Fleischer, A.V. (2004). *Executive funktioner hos barn*. Blå serie 25. Forlaget Skolepsykologi.
- Fleischer, A.V. (2009). Om hjerne, miljø og atferd In K. Bro, O. Løw & J. Svanholt (Eds.), *Psykologiske perspektiver på intervention – i pædagogiske kontekster* (pp. 45–75). Virum: Dansk Psykologisk Forlag.
- Forsyth, R. & Kirkham, F. (2012). Predicting outcome after childhood brain injury. *Canadian Medical Association Journal*, 184(11).
- Gracey, F. & Ownsworth, T. (2008). «Feeling part of things»: Personal constructions of self after brain injury. *Neuropsychological Rehabilitation*, 18(5/6), 627–650.
- Lezak, M.D. & O'Brian, K. P. (1988). Longitudinal Study of Emotional, Social, and Physical Changes after Traumatic Brain Injury. *Journal of Learning Disabilities*, 21(8), 456–463.
- Lezak, M.D. (1995). *Neuropsychological Assessment. Third Edition*. New York: Oxford University Press.
- Ponsford, J. (1995). *Traumatic Brain Injury. Rehabilitation for Everyday Adaptive Living*. East Sussex: Lawrence Erlbaum Associates Ltd.
- Prigatano, G. & Gupta, S. (2006). Friends After Traumatic Brain Injury in Children. *The Journal of Head Trauma Rehabilitation*, 21(6), 505–513.
- Yeats, K.O., Taylor, H.G., Stancin, T., Drotar, D., & Minch, N. (2002). A prospective study of short and longterm neuropsychological outcomes after traumatic brain injury in children. *Neuropsychology*, 16(4), 514–523.
- Ylvisaker, M. & Feeney, T.J. (1998). *Collaborative Brain Injury Intervention*. London: Singular Publishing Group, Inc.
- Vygotsky, L. (1993). The Fundamentals of Defectology. In R.W. Rieber & A.S. Carton (Eds.), *The Collected Works of L.S. Vygotsky*. (Vol. 2). New York: Plenum Press.
- WHO. (2009). *World Health Statistics*. Geneva: World Health Organisation.

Ja takk, begge deler!

Da Randi Hovde og mannen skulle velge opplæringstilbud for datteren sin, ble valget tatt med stor usikkerhet. Skulle de satse på et segregert tilbud eller full integrering i en vanlig klasse? Løsningen ble det beste fra begge, og for Ingvild fungerer det godt.

Ingvild er en glad og fornøyd førsteklassing ved Sofiemyrtoppen skole i Oppegård kommune. Det er vanskelig å overse henne der hun kommer togende mot klasserommet, klar for dagens første time. De lyse krøllene hopper i takt med resten av kroppen, favorittkjolen flager rundt beina, og smilet er på plass selv om det er tidlig om morgenen.

Ingvild elsker å gå på skolen, og fritiden er fylt av aktiviteter som svømming, ridning og lek med to eldre søsken og andre venner.

Forsinket utvikling

Ingvild har en genfeil som gjør at hun er forsinket i utviklingen både motorisk og læringsmessig. Det gjør at hun trenger ekstra støtte i opplæringen.

De andre barna i klassen er viktige forbilder som Ingvild hermer etter.

Ingvilds foreldre valgte derfor å utsette skolestarten ett år i påvente av et opplæringstilbud som de trodde ville være det beste for jenta deres.

– Vi mente det var viktig for Ingvild å bli integrert i en vanlig klasse. Det sosiale livet hennes er avhengig av at hun har mange barn å spille på, og derfor ønsket vi ikke at hun skulle gå i en spesialklasse der det kanskje ble mye én-til-én-undervisning sammen med en voksen. For Ingvild er ikke det stimulerende nok. De andre barna i klassen er viktige forbilder som Ingvild hermer etter, og det betyr mye for hvordan hun for eksempel velger å oppføre seg. Samtidig ønsket vi heller ikke at hun skulle være alene med spesielle behov i en stor klasse.

Spesialpedagog Merete Stormo mener det er gjennom den omvendte integreringen på Stjerna at elevene lærer mest faglig.

Vi var redd for at hun ikke skulle bli sett, forteller Randi.

Omfattende undersøkelser

Foreldrene gjorde grundige undersøkelser i forkant av skolevalget. Allerede tre år før skolestart dro de på omvisning i en spesialavdeling. De snakket med foreldre som hadde valgt ulike skoleformer for sine funksjonshemmede barn og lyttet til deres erfaringer. Og ikke minst diskuterte de saken med pedagogisk-psykologisk tjeneste (PP-tjenesten). Samtidig utviklet Ingvild seg mye i løpet av denne tiden. Hun startet både å gå og snakke, og med det endret også behovene seg. – Det er et valg du tar med stor usikkerhet. Og når du så begynner å stå hardt på at ungen din skal inn i normalskolen, så sier du jo samtidig at du har ambisjoner på hennes vegne. Det hadde nok vært mest bekvemt for kommunen å få henne inn i en spesialklasse. Så man må være litt «umulig forelder» for å få på plass et annet tilbud, mener Randi.

Løsningen ble å utsette skolestarten til Ingvild i ett år, og så la henne starte i 1A og samtidig bli en del av tilbudet «Stjerna-gruppen» sammen med to andre jenter som også har særskilte behov. Sofiemyrtoppen er ikke nær-

skolen til noen av de tre jentene, men foreldrene er enige om at det er verdtfullt at de tre jentene får være sammen. – Ingvild får det beste fra to ulike undervisningsopplegg. Jeg er redd for at hun i langt større grad ville blitt tatt ut av klassen dersom hun var den eneste med spesielle behov der. Nå får hun dels undervisning i storklasse, og dels i et mindre miljø sammen med klassevenner og de to andre jentene som også trenger ekstra støtte, konstatere mammaen fornøyd.

Kommer hele klassen til gode

Merete Stormo er en av to spesialpedagoger i Stjerna-gruppen. Hun mener også at løsningen fungerer godt. – Det er gjennom den omvendte integreringen på Stjerna at de lærer mest faglig.

Jentene starter alltid dagen sammen med resten av klasse 1A i klasserommet. Så fortsetter de på Stjernas eget rom som ligger vegg-i-vegg, og hvor de har et eget opplegg to ganger daglig. Det ene er en tavletime, og da

Mamma Randi Hovde gleder seg over at Ingvild har blitt mye mer selvstendig etter at hun ble skolejente.

Vi sprenger grenser

Mange elever med lærevansker og utviklingshemninger møtes i dag av for lave forventninger og får ikke gode nok muligheter til å utvikle seg, ifølge Meld. St. 18 (2011–2012) «Læring og fellesskap».

Derfor har Kunnskapsdepartementet tatt initiativet til programmet «Vi sprenger grenser». Programmet skal bidra til å øke forventningene, bevisstheten og kompetansen om læring og utvikling hos barn og elever med store sammensatte lærevansker og utviklingshemninger. Slik skal deres faglige og sosiale utbytte i barnehage og skole økes.

Statped har fått i oppgave å gjennomføre piloter knyttet til barnehage, skole og foreldreopplæring samt følgeevaluering knyttet til pilotene. Pilotene vil kjøres i alle Statpeds regioner (sørøst, vest, midt og nord).

inviterer de alltid inn to barn fra klassen. Dette rullerer vi, slik at alle som har lyst, får lov til å være med. Videre er det en fysisk aktivitet hver dag, og da er det også med klassekamerater. Merete mener elevene utenfor Stjerna også tjener på ordningen.

– De blir sett på en annen måte og får mer oppmerksomhet enn når de er sammen med hele klassen. Her får de føle seg som de flinkeste, og det er spesielt fint for dem som ikke er blant de flinkeste i klassen. Flere av elevene har også stor glede av den ekstra motoriske treningen når vi har fysisk aktivitet. Barna gleder seg til å komme inn og være sammen med Stjerna-gruppen. Og i og med at de er her så mye, ser de på Stjerna-rommet som sitt klasserom også. Det er helt naturlig for dem. Stjerna-jentene kommer inn i klasserommet, og klassevenner kommer inn på Stjerna-rommet, forteller Merete.

Er en del av gjengen

Alle jentene på Stjerna er med i prosjektet «Vi sprenger grenser», og det er et mål i prosjektet at Statped skal støtte kommunen i å skape et inkluderende tilbud for jentene.

– Det har vært en del utfordringer

på noen plan, det skal vi ikke legge skjul på. Men jeg synes vi har landet godt og funnet det som passer for oss. Vi er sammen med klassen på starten av dagen, og vi deltar i måltidene. Vi er med på uteaktiviteter, stasjonsundervisning og ellers når det skjer noe spesielt. Samarbeidet med klasseforstanderen i 1A er godt, og det gir stor fleksibilitet. Jentene på Stjerna er en del av klassen, og det ser vi for eksempel ved at de blir invitert med på bursdager, forteller Merete.

Mamma Randi er også fornøyd med hvordan Ingvild er integrert i klasse 1A.

– Det at barn kommer bort og hilser når det er skoletilstelninger, eller når vi er ute i Kolbotn sentrum, er med på å bekrefte at Ingvild er en del av gjengen. Jeg har sett videoopptak fra klassesituasjoner og observerer at Ingvild deltar på lik linje med de andre barna og får oppgaver som er tilpasset henne. Hun kjenner nok av og til på frustrasjon over ikke å klare det som de andre får til. For eksempel har hun ikke finmotorikk til å holde en blyant. Det fine da er at hun kan bruke en iPad til for eksempel tegneoppgaver.

Differensierte oppgaver

Teknologien er et viktig verktøy i integreringsarbeidet ved Sofiemyr-

toppen skole. Interaktive tavler og utstrakt bruk av iPad gjør det mulig for alle elevene å jobbe på det samme programmet med differensierte oppgaver, så hver elev får tilpasning til sitt nivå. Og fordi byttet mellom de forskjellige nivåene går raskt og skjer nesten umerkelig, blir det ikke noe tema i gruppen. Faglig sterke elever staver ord som en bamse i programmet ber dem om å skrive ned, mens elever som ikke kan bokstavene, trener på finmotorikken ved å kle på den samme bamsen.

– Barna reagerer ikke på at de får ulike typer oppgaver. De gjør de oppgavene de får, og sitter interessert og følger med på den interaktive tavla når andre løser oppgavene sine, forteller Merete.

iPad ble en milepæl

Randi forteller om en svært teknologiinteressert datter. Dette startet de med allerede i barnehagen for å stimulere språkutviklingen. I starten brukte hun nettbrettet for å kommunisere det hun ville via bilder. Det var tydelig at Ingvild tok til seg ord og forstod dem, men hun klarte ikke å reprodusere dem. Etter hvert begynte hun å gjenta ordene på nettbrettet i stedet for å peke på bildene. Nett-

brettet brukes også flittig hjemme. – Vi har en iPad som speiler mange av programmene Ingvild bruker på skolen, slik at hun kan gjøre lekser. Det er kjekt å ha en iPad hjemme, så Ingvild slipper å dra den med seg til og fra skolen. Hun er ei aktiv jente, og det ligger to knuste nettbrett hjemme allerede, forteller Randi og ler hjertelig. Ingvilds mamma beskriver skiftet fra Windows-baserte nettbrett til iPad som en milepæl. – For Ingvild var iPaden intuitiv på en helt annen måte. Hun fant enklere frem og overlot ikke så mye til oss lenger. Nå åpner hun programmene selv og sitter og jobber med tall og bokstaver. Drevet av nysgjerrighet tester hun apper og prøver og feiler, forteller en stolt mamma.

Skoleforberedelser

Jentene på Stjerna gikk i forskjellige barnehager, og forberedelsene til felles skolestart startet ett år i forkant. Det

Ingvilds sosiale liv berikes av at hun har mange barn å spille på.

første halvåret møttes de fast hos PP-tjenesten én gang i uken, og etter jul ble disse førskolesamlingene flyttet til skolen. Slik ble jentene kjent med lokalene. De fikk hilse på fadderne og møte lærere etter hvert som dette ble klart.

– Forberedelsene gjorde Ingvild mye tryggere før skolestart. Vi fulgte opp på hjemmebane og snakket om det som skulle skje, forteller Randi. Hun er fornøyd med overgangen fra barnehage til skole, men beskriver samtidig overgangen som stor. – Barnehagen lå nær hjemmet vårt, og vi gikk alltid dit sammen og traff de ansatte hver dag. Nå setter Ingvild seg på bussen, og vi har ikke lenger den daglige kontakten med de voksne. Samtidig ser vi at Ingvild er blitt mye mer selvstendig etter at hun startet på skolen. Nå trekker hun opp glidelåsen selv, og der utfordringer før var uoverkommelige, går hun på med krum hals.

Spesialpedagog Merete mener også

at overgangen har vært smertefri takket være gode forberedelser. – Ingvild er ei tøff jente som finner ut av det og klarer seg godt, konstaterer Merete.

Mamma Randi innrømmer at hun i forkant av skolestart ofte var bekymret. Desto bedre er det i dag å kjenne på at valget har vært riktig. Det fungerer for Ingvild både med hensyn til læringsutbytte og det sosiale.

– PP-tjenesten, skolen, Statped og vi har jobbet for å få til et godt tilbud, og det har vært mye jobb for å komme dit vi er i dag. En god skolehverdag for Ingvild i normalskolen krever mye både av skolen og oss. Prosjektdeltakelsen i «Vi sprenger grenser» har vært en fin mulighet for skolen til å bygge opp nødvendig kompetanse.

Randi ser optimistisk på fremtiden, og forbildene er beboerne på Tangerudbakken. – Vi ønsker at Ingvild skal kunne bo for seg selv, ha en jobb hun liker og kanskje til og med ha en utdanning. Og ikke minst et meningsfylt liv. Måten å gjøre det på er å se potensialet til Ingvild og styre mot det. Jeg ser jo at det blir en kamp videre også. Mye av storsamfunnet vil gjerne plassere de funksjonshemmede ute av syne og sinn. Det er åpenbart for meg at vi ikke kan slappe av, avslutter en ambisiøs mamma Randi Hovde. ■

KNUT SLÅTTA er regional prosjektleder for «Vi sprenger grenser» i Statped sørøst og gleder seg over å se at Ingvild har en naturlig tilhørighet blant elevene i klasse 1 A. Han mener det er en tilhørighet som ikke er selvsagt, men som skapes ved at lærerne har kunnskap om hva som skal til for å støtte Ingvild i å delta i sosiale og pedagogiske aktiviteter.

– Hvis jeg skal peke på noe som er spesielt viktig for å skape kvalitet i opplæringstilbudet, så må det være innhold og form i samarbeidet mellom kontaktlærer og spesialpedagog. Her på Sofiemyrtoppen har de fått det godt til. I årene som kommer vil felles planlegging være alfa og omega for Ingvilds sosiale og faglige utbytte av skolegangen, mener Knut.

For lærerne handler planleggingen om å finne fram til nyttige og realistiske opplæringsmål for Ingvild, og om å utforme pedagogiske aktiviteter som henger sammen og griper inn i hverandre.

– Et godt skoletilbud for Ingvild vil antagelig bestå av en kombinasjon av plenumsundervisning, stasjonsundervisning, smågruppeundervisning og én-til-én-undervisning. Lærerne vil hele tiden måtte tenke kreativt og ha for øye at mest mulig av undervisningen skal skje innenfor rammene av det vanlige. I så måte har det vært interessant å se hvordan Sofiemyrtoppen skole har vært i stand til å dra veksler på sin store IKT-kompetanse for å skape undervisningssituasjoner som Ingvild kan delta i, mener Knut Slåtta.

Et begivenhetsrikt år nummer to

– Et nytt begivenhetsrikt år er lagt bak oss. 2014 er det andre året som nasjonal virksomhet. Nå har vi et helt driftsår å hente erfaringer fra, sier Tone Mørk, direktør i Statped.

Ved halvgått løp har Statped kommet langt i arbeidet med å bygge en nasjonal etat som tilbyr likeverdige tjenester i hele landet.

Mye av det Statped har satt i gang, har handlet om rene administrative endringsprosesser, men i økende grad er arbeidet rettet mot faglig utviklingsarbeid i en nasjonal og flerfaglig kontekst.

– I 2014 har vi arbeidet med å konkretisere og videreutvikle Statpeds fag- og tjenesteprofil. Konkretiseringsarbeidet vil strekke seg inn i 2015. I dette arbeidet er blant annet data fra det enhetlige oppdragshåndterings-systemet et viktig erfaringsgrunnlag. Jeg synes vi har kommet langt i arbeidet med å utvikle robuste spisskompetente og flerfaglige fagmiljøer som skal sikre brukerne best mulig tjenester.

Fornøyde brukere

Samtidig som Statped som organisasjon er midt i en stor omstilling, skal tjenesteproduksjonen gå som normalt.

– Det var forventet av oss at vi leverte tjenester også i omstillingsperioden. Oversikt over brukersaker og leveranser av tjenester til brukere og samarbeidspartnere gir klare indikasjoner på at vi har lyktes med dette.

Ved utgangen av året gjennomførte Statped den første brukerundersøkelsen som nasjonal etat. Resultatene viser at brukerne våre jevnt over opplever å være godt fornøyd med tjenestene de har mottatt fra Statped. I tillegg oppfatter et betydelig flertall at læringsutbyttet er bedret som følge av tjenestene fra Statped. – Dette opplever vi som svært gode tilbakemeldinger, sier Tone Mørk.

Forsterket deltidsopplæring for hørselshemmede elever

Arbeidet med en forsterket deltidsopplæring har i 2014 funnet en organisatorisk form og er godt i gang ved årets slutt. I desember arrangerte Statped en felles samling for hørselshemmede deltids elever fra hele landet.

Målet var å bidra til større læringsutbytte og gode sosiale rammer gjennom en uke med fokus på tegnspråk.

– Å være sammen er viktig for å kunne lære tegnspråk. Statped har en ambisjon om at en samling skal gjennomføres årlig, men formen og tidspunktet er noe som skal evalueres og videreutvikles.

God dialog med organisasjonene

– 2014 har – som 2013 – vært preget av et godt og konstruktivt samarbeid med både de ansattes organisasjoner og brukerorganisasjonene. På disse møteplassene kommer det mange nyttige innspill som bidrar til å utvikle våre tjenester og Statped som etat. Ikke minst i et krevende omstillingsarbeid er dette svært viktig. Det er avgjørende for både omstillingsarbeidet og for den generelle driften

– Vi har kommet langt i å utvikle robuste spisskompetente og flerfaglige miljøer som skal sikre brukerne best mulig tjenester, sier Tone Mørk, direktør i Statped.

og utviklingen at disse arenaene er preget av en god dialog.

Etatsbygging på fagfestival

Etableringen av en ny etat fordrer kompetansebygging og organisasjonsutvikling. I dette ligger det også behov for kulturbygging. I løpet av 2014 ble derfor alle ansatte i Statped samlet til en faglig festival. Fagfestivalen ble avholdt i august og var et stort løft med fokus på egen kompetanseutvikling, intern nettverksbygging og faglige utfordringer.

– Målet med fagfestivalen var å styrke innsatsen for å videreutvikle Statped som en kompetanseorganisasjon på tvers av områder, nivåer, enheter og regioner. Den var svært vellykket, både faglig og sosialt, og hadde flotte kulturelle innslag. En virkelig dugnadsinnsats fra medarbeiderne i Statped. ■

Bedre og likeverdige tjenester til alle i hele landet

I 2014 har Statpeds ansatte arbeidet med omfattende utviklingsløp og strategier. – Alt handler om at tjenestene våre skal bli enda bedre, og at brukere skal få tilgang til våre tjenester uansett bosted, sier Marie Elise Axelsen, avdelingsdirektør for fag og prosess i Statped.

Hvilke tjenester Statped tilbyr, er beskrevet i heftet «Fag- og tjenestetilbud», som ble sendt til alle landets skoler og barnehager i mars 2014. – Det var en viktig milepæl. Vi håper at heftet har bidratt til at Statpeds tilbud og kompetanse er blitt mer kjent. Det er viktig for en ny nasjonal etat å være omforent og tydelig på hvilke tjenester vi leverer og hvordan vi arbeider. Nettopp dette er i store trekk innholdet i heftet, sier Marie. Hun forteller at Statped nå tar fatt på fase to. – Vi skal nå forsøke å bli enda mer konkrete på hva våre tjenester faktisk inneholder, sier hun.

– For brukerne skal det være «én dør inn» til Statpeds tjenester, presiserer Marie Elise Axelsen, avdelingsdirektør for fag og prosess i Statped.

Én dør inn

– For brukerne skal det være «én dør inn» til Statpeds tjenester. Nå som Statped er blitt én nasjonal virksomhet, kan vi bedre sikre dette. Dersom det mangler kompetanse på et fagområde i en region, hentes den fra en av de andre regionene. Brukere over hele landet skal ha et likeverdig tilbud fra oss, selv om kompetansen må hentes andre steder, presiserer Marie.

Styrke det flerfaglige

Oppdragshåndteringen – en felles måte for å søke tjenester i alle Statpeds regioner – underbygger det samme, nemlig likeverdige tilbud uavhengig av bosted. Oppdragshåndteringen innebærer at søknadene til Statped drøftes på tvers av fagområder. Det styrker det flerfaglige arbei-

det og gjør at komplekse problemstillinger belyses fra flere faglige ståsteder. På denne måten blir bistanden fra Statped mer treffsikker.

Nye rutiner har satt seg

En felles måte å håndtere søknader om tjenester på betyr også at vi parallelt må arbeide med hva vi faktisk leverer. Tidligere har det vært noe mer tilfeldig hvem som har fått hjelp av hvem. Registreringen har i tillegg vært svært variabel. Med lik registrering og håndtering av søknader til Statped vil vi også kunne få frem statistikk som forteller hvor vi må styrke egen kompetanse, og i hvilke fylker og kommuner vi må på banen med kurs og opplæring, sier Marie. Hun peker på flere fordeler:

– Hele oppdragshåndteringen gjør

at systemet ikke er personavhengig. Det er utarbeidet maler, og det sikrer god og lik kvalitet på svarene som brukerne får fra oss. Oppdragshåndteringen utvikles kontinuerlig. Det neste nå er å utvikle en fullelektronisk søknadsbehandling, slik at man i nær framtid skal kunne søke Statped om tjenester via nett.

SEAD-strategi

Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) har et landsdekkende ansvar for Statpeds tjenester til samiske brukere. Marie forteller at en egen strategi for dette arbeidet ble ferdig i 2014.

– Strategien beskriver hvordan vi skal jobbe med spesialpedagogiske utfordringer i den samiske befolkningen og ivareta deres behov. For å planlegge og gjennomføre tjenesten på en god måte må vi ha god kompetanse om samisk kultur og samisk språk. De ansatte i SEAD mestrer nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. I utviklingen av strategien har vi samarbeidet med personer i det samiske miljøet, og det har vært en lærerik og spennende prosess. Vi samarbeider også med Sametinget og Samisk høgskole.

Strategi for forskning og utvikling

Hensikten med FoU-strategien er å høyne kvaliteten på det spesialpedagogiske feltet i tett kontakt med praksisfeltet.

– Vi jobber jo i skjæringspunktet mellom praksis og teori, sier Marie. – Det er alltid behov for ny viten. Mange forsker på det spesialpedagogiske området. Vi skal ikke forske selv, men i samarbeid med høgskoler, universiteter, helseinstitusjoner eller andre aktører. I disse dager etableres det en FoU-enhet i Statped som skal ha til oppgave å koordinere, fremme og samle forskningsinnsatsen på det spesialpedagogiske feltet i Statped.

I god utvikling

Statped er inne i en spennende utvikling. – Utviklingen av det spesialpedagogiske feltet skal vi holde på med i tiden som kommer. Dette skal vi gjøre i et samarbeid med pedagogisk-psykologisk tjeneste, universiteter og høgskoler. Det er viktig at kunnskapen om hvordan barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov utvikles, og at alle tilbys en god barnehage og skole. ■

Unge stemmer på fagfestivalen

I 2014 arrangerte Statped fagfestival for alle sine ansatte. Med hovedfokus på kompetanseutvikling, intern nettverksbygging og faglige utfordringer ble fagfestivalen et høydepunkt i 2014. Et av innslagene var barn og unges stemmer.

En gruppe ungdommer var invitert for å si hva de mener må gjøres for å få til en god skolehverdag. Alle har behov for spesialpedagogisk tilrettelegging av ulik art, knyttet til dysleksi, CP, hørselshemming og ADHD. De delte raust av sine erfaringer og opplevelser med det for øye å gjøre hverdagen til andre i samme situasjon litt bedre.

– Jeg vil gjerne fokusere på mine sterke sider og få hjelp til å forbedre mine svake, sier Kristin. Ungdommene fortalte om utfordringer i skolehverdagen og kom med råd og innspill til skoleledelse, lærere, PP-tjeneste og medelever.

Å være synlig og bli lyttet til

– Jeg vil ikke være usynlig – jeg vil synes. Jeg er en person. Jeg er ikke hørselshemmingen. Den er en del av meg, men den definerer meg ikke, sier Iselin. Flere peker på betydningen av å informere klassen om utfordringene

– Jeg vil gjerne fokusere på mine sterke sider og få hjelp til å forbedre mine svake, sier Kristin Wirak.

– Jeg vil ikke være usynlig – jeg vil synes, sier Iselin Nygård.

– Jeg lærte mye mer med en gang vi hadde rollespill, sier Ragnhild Hovland Evang.

– Det var nyttig å være på kurs sammen med norsklæreren min. Han fikk tak i lydbøker som gjorde at jeg jobbet bedre hjemme, sier Daniel Jakobsson.

– Det kan være enkle ting som å få informasjon på papir i stedet for bare muntlig, sier Nikolai Kaas.

– Å være avhengig av hjelp er slitsomt og gjør deg ufri, sier Ashley Wood.

den enkelte har. Det kan hindre stigmatisering, og samtidig får medelevene vite hva konkret de kan hjelpe til med.

– ADHD er ikke bare en brems. Jeg er kreativ og har masse ideer. Du er jo menneske selv om du sliter med noe. Det kan være fint å fortelle om din egen diagnose eller situasjon i klassen ved hjelp av en voksen. Da kan vi fokusere på det som er positivt med diagnosen, sier en av de andre.

– Ikke still spørsmål ved mine meninger hele veien. Jeg vet best, lærerne og hjelperne er jo ikke inne i hodet mitt! Aksepter valgene våre!

Variert undervisning

Ragnhild forteller at hun lærer lettere og mer med variert undervisning – gjennom bilder, tekst, lydbøker, rollespill og ute i naturen.

– Jeg lærte mye mer med en gang vi hadde rollespill enn av naturfagundervisning der vi bare satt og hørte på læreren. Jeg synes det er fint at vi får engasjere oss, stille spørsmål og komme med innspill uten at læreren blir irritert over å bli avbrutt, sier hun. Ragnhild trekker også frem mangelfull forberedelse fra lærere, som at de har glemt at hun for eksempel trenger tilrettelagte oppgaver og mer tid.

– Ofte må jeg bruke friminuttene fordi de har glemt at jeg trenger og har krav på ekstra tid. Det er litt kjipt. Jeg blir ekstra sliten fordi jeg ikke får noen pause.

Daniel har stor glede av å høre på lydbok og bruke lesebok samtidig. Unggutten peker også på hvor viktig det er at læreren skaffer seg kunnskap om hvordan hjelpemidlene hans fungerer.

– Det var nyttig å være på kurs sammen med norsklæreren min. Han fikk tak i lydbøker som gjorde at jeg jobbet bedre hjemme, sier Daniel.

Kan være enkle grep

– Å bli sett som enkeltindivid er viktig, ikke bare som en del av en gruppe – selv om det kanskje er flere i klassen med samme diagnose som deg, sier Nikolai. Han mener det er viktig å få snakke med læreren på egenhånd om hva man har behov for og trenger.

– Det er dette jeg sliter med, og får jeg hjelp til akkurat dette, fungerer det bra på andre områder også. Det kan være enkle ting, som å få informasjon på papir i stedet for bare muntlig, sier han.

Ungdommene mener at utfordringer i skolehverdagen kan handle om:

Å BLI SETT SOM ENKELTINDIVID ER VIKTIG, IKKE BARE SOM EN DEL AV EN GRUPPE

- mengden stoff – det kan bli mye å holde styr på og fordøye hvis du har liten tid
- det sosiale – hvis du blir stresset av skolestoffet
- å passe inn i mengden
- å føle seg trygg og velkommen blant medelever

De trenger:

- et team rundt seg som vet hva de trenger, og som prøver å tilpasse skolehverdagen på best mulig måte

Voksne for Barn

Ina Nergård og Karin Källsmyr fra «Voksne for Barn» ledet samtalen med de unge på fagfestivalen. I forkant inviterte Statped sammen med «Voksne for Barn» de samme ungdommene til en samling for å få frem erfaringer og råd fra elevene. Ungdommene, som er mellom 14 og 18 år, lærer oss at en god skolehverdag handler om læring, kommunikasjon, vennskap, tillit, aksept, tilgjengelighet og trygghet. Alt henger sammen og påvirkes gjensidig.

«Voksne for Barn» er en ideell medlemsorganisasjon som jobber for barn og unges psykiske helse og oppvekstvilkår.

DET ER LETTERE Å KONSENTRERE SEG NÅR DU FÅR DIREKTE OG PERSONLIG OPPFØLGING

- gode venner og medelever som forstår situasjonen deres
- medelever som er hjelpsomme og inkluderende på tross av utfordringer som enkelte har

Gjensidig tillit

– Det er vanskelig å sitte stille i timene, sier Nikolai. – Da moren min gikk på skolen, fikk hun lov av læreren å strikke i timene. Det så ikke ut som hun fulgte med, men det gjorde hun. Hun fikk med seg alt. Hun strikket, så noterte hun det læreren sa, og så strikket hun videre. Det funket for henne!

– Det som hjalp meg med konsentrasjonen, var å få gå ut av klasserommet i fem minutter umiddelbart etter at en oppgave eller informasjon ble gitt, forteller en annen. – Læreren ga meg lov, men satte klare regler. Hvis jeg ikke var tilbake innen fem minutter, ble det slutt på ordningen. Hvis jeg ikke fikk disse fem minuttene, klarte jeg ikke å komme i gang med oppgaven.

Med god individuell oppfølging løser mye seg. Det er lettere å konsentrere seg når du får direkte og personlig oppfølging. Noen som tar meg til side, som ser meg, og som jeg har et godt forhold til.

Planlegging og forutsigbarhet

Ungdommene snakket om overgangene mellom ungdomsskole og videregående skole. De etterlyste bedre informasjonsflyt og samarbeid mellom skoler og pekte på at helsesøster kan være en tilgjengelig person å søke hjelp hos om ting blir vanskelig. Det må legges til rette for at eleven skal føle seg trygg og bli tatt vare på. Ashley forteller om dårlig fysisk tilrettelegging på den gamle skolen. Den hadde tunge dører og manglet heis. – Å være avhengig av hjelp er slitsomt og gjør deg ufri.

En annen forteller om klasserom som ikke var tilrettelagt for hørselshemmede.

Rådene deres for en god overgang fra ungdomsskole til videregående er:

- Legg til rette for at eleven blir kjent med den nye skolen og trygg på lærere og andre som eleven skal forholde seg til
- Gi rom for en privat omvisning på skolen
- Sørg for at lærere og hjelpere har den informasjonen om elevens situasjon som eleven selv mener er aktuell

Likeverdige og rettferdige avgjørelser

– Det representative systemet er ryddig. Det er ikke så personavhengig som før, og avgjørelsene blir mer likeverdige og rettferdige, sier Tone Elisabeth Morsund. Hun er hovedtillitsvalgt for Samfunnsviterne, som er tilsluttet Akademikerne, og medlem av «IDF sentralt» i Statped.

– Jeg har vært hovedtillitsvalgt i halvannet år, men kjenner organisasjonen godt gjennom mange år som medarbeider ved tidligere Nedre Gausen kompetansesenter, som nå er en del av Statped.

Hun mener at veien fra lokale til sentrale avgjørelser kan ha vært utfordrende for en del medlemmer – og fortsatt er det.

– Mange i Statped har en lang historie i det spesialpedagogiske systemet og bærer med seg en kultur som kan føles vrien å endre på. Tidligere kunne du gå til din nærmeste leder og direkte ta opp lønns- og arbeidsforhold. Det var nærmest familiære relasjoner, og man ble enige om «å finne en løsning». Nå fungerer dette representativt. Lønns- og arbeidsforhold tas opp på fellesbasis i regionalt og sentralt IDF. Jeg synes det er mer ryddig. Det er ikke personavhengig, og avgjørelsene blir mer likeverdige og rettferdige.

Tone Morsund understreker at det representative systemet fordrer at alle

tar ansvar for å holde seg oppdatert og informert. – Det gjelder oss som tillitsvalgte, ledere og medlemmene våre. Det er mer krevende å ha oversikt og innflytelse. Informasjonen går gjennom flere ledd. I Akademikerne er vi få medlemmer ujevnt fordelt i regionene i Statped. Det er vanskelig å samle alle. Vi løser det med en månedlig videokonferanse. Medlemmene må aktivt oppsøke informasjon og ta ansvar selv.

Se fremover

– Nå må vi se fremover, engasjere oss og delta i utviklingen av Statped – både faglig og når det gjelder lønns- og arbeidsforhold. I IDF har vi en god tone. Vi har et godt samarbeid med ledelsen og store muligheter til å komme med innspill.

Tone Morsund var vara i en toårsperiode før hun ble hovedtillitsvalgt. Hun har siden 2007 vært med i flere lønnsforhandlingsdelegasjoner, men ikke som tillitsvalgt. ■

– Lønnsforhandlinger er alltid utfordrende, det er min erfaring, sier Tone Morsund.

IDF står for informasjon, drøfting og forhandling, og er et partsammensatt forum for medbestemmelse som finnes både sentralt og regionalt i Statped.

Fokus på tidlig innsats

«Fokus på tidlig innsats» er en nettbasert læringsressurs om tidlig intervensjon overfor barn i barnehagen med konsentrasjons- og oppmerksomhetsvansker.

– En nyttig ressurs, sier Solbjørg Espevoll, spesialpedagog i Fjellhaug friluftbarnehage i Tysvær kommune. Her forteller hun fra egen praksis.

Solbjørg Espevoll støtter og veileder personalet i alle grupper i barnehagen på alle nivåer. Hun er i barnehagen hele tiden og er dermed lett tilgjengelig. Det betyr at personalet kan ta tak i bekymringsfull atferd med en gang.

– Noe er veldig tydelig å få øye på, andre utviklingstrekk krever stor oppmerksomhet og observasjon over tid fra vår side. Det er ikke alltid lett å skille mellom normal og bekymringsfull utvikling hos små barn. Vi må vite hva vi skal se etter. Derfor er «Fokus på tidlig innsats» et godt verktøy. Systematisk observasjon må ofte til, sier hun.

Klare, tydelige og korte beskjeder
Alle barna kommer til barnehagen med bagasje, forutsetninger og evner. Har

barna atferdsvansker, blir de veldig synlige. Hva kan de voksne gjøre for at Per, som har kontroll- og reguleringsvansker, skal få en god utvikling? Det Per trenger, er rutiner som skaper trygghet og forutsigbarhet, og klare og tydelige beskjeder og tilbakemeldinger. – Si akkurat det du ønsker å fokusere på. Per klarer ikke flerleddete beskjeder, men korte, enleddete fanger han opp. Når han løper rundt inne, kan han si: «Jeg vil gjerne at du går inne!» Når han har tatt en leke fra en annen, kan han si: «Jeg vil gjerne at du gir leken tilbake!» Filmene viser dette veldig klart.

Felles forståelse

Med god kompetanse ser de voksne på Per som en ressurs, ikke først og fremst som ham med den urolige atferden. – Kompetanse gir økt forståelse, og da møter vi barn som Per på en annen måte. Når vi vet hva som ligger bak, kommer empatien, og vi blir bedre til å veilede barnet. Det er lurt å legge opp positive atferdsstrategier i stedet for å kjefte og gjenta «nei, nei». Vi voksne må lære dette. Det er ikke noe vi blir ferdige med, vi må jobbe med dette kontinuerlig, presiserer Solbjørg.

Hun legger vekt på felles forståelse, det vil si at personalet har felles for-

ståelse både i å veilede Per og i rammebetingelsene rundt et måltid, frilek og så videre. – Vi må være enige om hvor vi skal og vi må dra i samme retning.

Energi til læring

Hvordan kan et måltid organiseres for at Per skal oppleve mestring, slik at han kan bruke energien sin til læring og utvikling på andre områder?

– Det spørsmålet må vi stille oss selv. Det er vårt ansvar å skape et så godt læringsgrunnlag som mulig, sier Solbjørg. – Vanskene forsvinner som regel ikke, men de blir mindre, både gjennom kompenserende og forebyggende tiltak.

Ha livsløpsperspektivet

Mange barn er i risikozonen uten diagnose, hvor det er arv og miljø som spiller inn. Med årene lærer de fleste strategier for å håndtere vanskene sine. Det er ikke noe galt med evnene til disse barna. De er evnemessig fullt på høyden, men har ikke energi igjen til læring og blir hengende etter i utviklingen. Uten hjelp har disse barna tre ganger så høy risiko for å falle ut av skolen sammenliknet med barn som har normal utvikling. Og da kan innpass i arbeidslivet bli vanskelig også. – Det gjelder å ha livsløpsperspektivet,

det motiverer til innsats. Vi må arbeide for at overgangen til skolen skal bli god, og håpe at skolen også har rammebetingelser som gjør at barna ikke dropper ut. Det vi gjør, er verdifullt for at barna skal klare seg videre i livet. Alt vi kan forebygge og endre tidlig i livet, vil redusere vanskeomfanget senere.

En allsidig verktøykasse

Kartleggings-skjemaet er en del av verktøyet «Fokus på tidlig innsats».

– Jeg har prøvd ut kartleggings-skjema i barnehagen med et konkret barn i bakhodet. Det er raskt gjort, og det er konkret og lett å bruke. Skåren som barnet ender opp med, er en indikator som underbygger og bekrefter en bekymring. Du blir styrket i troen på at det du har observert, kan være

– Klarer vi å bli gode i å fange opp barn som er i risikozonen tidlig, og sette inn tiltak som hjelper, har vi fått til mye, sier Solbjørg Espevoll, spesial- og støttepedagog i Fjellhaug friluftbarnehage i Tysvær kommune.

IKKE LAG HØYTSVEVENDE MÅL, MEN VÆR KONKRET!

riktig, sier Solbjørg. – I tillegg er film og tekst nyttig i veiledningsarbeidet overfor assistenter i barnehagen og ved innledning til møter hvor personalet har refleksjon rundt et tema på dagsorden.

Fange opp tidlig

Fagstoffet er ikke nytt, men det er systematisert i lys av barnehagens organisering og kontekst. – Klarer vi å bli gode i å fange opp barn som er i risikozonen tidlig, og sette inn tiltak som hjelper, har vi fått til mye. Før skolestart er barnas hjerner i en rivende utvikling, og selv små tiltak kan snu et vanskelig utgangspunkt til en positiv utvikling. Dette står i stor kontrast til barn som blir fanget opp i fjerde–femte klasse, hvor et negativt atferdsbilde allerede kan være etablert, sier Solbjørg.

Tilbake til Per igjen

Observasjon av gutten i daglige aktiviteter gjør at flere i barnehagen er bekymret over Pers atferd og utvikling. Pedagoger snakker så med foreldrene. Hva er deres opplevelse hjemme? Hva mener de?

– Vi må spørre foreldrene om de er enige i og samtykker til at barnehagen bruker kartleggingsverktøyet for å sjekke ut om Per er i risikozonen. Pedagoger benytter kartleggings-

verktøyet og vurderer skåren. Hun informerer deretter foreldrene, og de blir eventuelt enige om videre utprøving og tiltak slik at barnehage og hjem har felles agenda.

– Det meste må gjøres i Pers miljø, i hjemmet og av oss som arbeider i barnehagen og kjenner barnet godt. Avhengig av barnets risiko og utvikling kan vi sammen med foreldrene vurdere å søke om støtte fra andre instanser, som PP-tjenesten.

Enkle råd

Solbjørg kommer med noen enkle råd. – Ikke lag høytsvevende mål, men vær konkret. For eksempel kan målet være å gjennomføre et hyggelig måltid. Vurder hvor lenge Per må sitte ved bordet: til han har spist ferdig, eller til alle er ferdige? Om han har problemer med å sitte stille eller er urolig, kan han kanskje få hente pålegg eller melk så han får beveget seg litt. Hvor sitter Per ved bordet? Kanskje han kan få sitte på enden, så han får litt luft rundt seg? Små bord og få barn rundt bordet gjør at Per ikke får så mange inntrykk å henge seg opp i. I små enheter er det også lettere å skape ro så voksne og barn kan småprate. Da tar det heller ikke så lang tid å vente på å komme til orde. ■

Foto: Helge Hansen

UNNI ANDERSEN er en av seniorrådgiverne i Statped som har ledet arbeidet med å utvikle «Fokus på tidlig innsats».

– Når vi besøkte barnehager, erfarte vi at de manglet et kartleggingsverktøy for tidlig identifisering av vansker knyttet til ADHD sett i lys av barnehagens organisering og kontekst. For skolen finnes det flere kartleggingsverktøy, men disse kan ikke overføres til bruk i barnehagen siden normalatferd for barn i skolealder

og barnehagealder er forskjellig. Det var vår motivasjon for å sette i gang med «Fokus på tidlig innsats». Det har vært en lang prosess med mange involverte, blant annet Tysvær kommune og Fjellhaug barnehage samme sted. Jeg liker å kalle det en verktøykasse som inneholder kartleggingsverktøy og en tiltakspakke, skriftlig materiale og film. «Fokus på tidlig innsats» finner du på www.statped.no/fokus

«Fokus på tidlig innsats»

Dette er en nettbasert verktøykasse for barnehagelærere og ansatte i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) som arbeider med barn med bekymringsatferd. Den består av forslag til tiltak, tilrettelegging og spørsmål til refleksjon knyttet til organisering og voksenrolle i barnehagekontekster som måltid, frilek, tilrettelagte aktiviteter, overganger, garderobe og samlingsstund.

Verktøykassa har korte filmer om disse kontekstene. Filmene er intervjuer med fagpersoner og eksempler på gode tiltak. Tiltakene er bra for alle barn. Samtidig er de nødvendige for barn med reguleringsvansker.

I verktøykassa finner du også et kartleggingsverktøy ment for barnehagelærere som arbeider i barnehager. Kartleggings-skjemaet har som mål å:

- identifisere barn i tidlig alder som viser AD/

HD-relaterte vansker, men ikke som et ledd i et diagnostisk arbeid

- bidra til enklere, raskere, konkret og faglig kontakt med fagpersoner i PPT og foreldre
  - bidra til at barnehagen raskere kommer i gang med pedagogiske tiltak for barnet
- Kartleggings-skjemaet inneholder 43 spørsmål som handler om barnets fungering på områdene konsentrasjon/oppmerksomhet, impulsivitet/aktivitetsnivå, språk/kommunikasjon og sosial kompetanse.

Utfyllingen av kartleggings-skjemaet skal gjøres digitalt, og skåringsresultatene kan skrives ut umiddelbart. Det skal gjøres av en utdannet barnehagelærer som kjenner barnet godt, det vil si som har hatt daglig kontakt med barnet minimum de siste seks månedene. Skjemaet kan gjerne fylles ut i samråd med annet personale som kjenner barnet godt.

Et løft for PP-tjenesten

SEVU-PPT er godt i gang og har satt mange spor i 2014: en stor nettverkskonferanse for PPT-ledere, etterutdanning, fagdag og etablering av nettverk.

SEVU-PPT står for «Strategi for etter- og videreutdanning av ansatte i PPT». Formålet er å styrke kompetansen til ansatte i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og bidra til større fokus på systemrettet arbeid. Prosjektet varer ut 2018. Statped har fått fire oppdrag fra Utdanningsdirektoratet:

- Etablere og lede regionale nettverk i Nord-, Midt-, Vest- og Sørøst-Norge.
- Etablere, koordinere og lede årlige nasjonale nettverkskonferanser.
- Bistå Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i å koordinere utviklingen av etter- og videreutdanningstilbud.
- Tilby etterutdanning på prioriterte områder på oppdrag fra kommuner og fylkeskommuner.

Er til for PPT

Nina Fjeldheim er nasjonal prosjektleder og kan fortelle om et hektisk år. – I høst samlet vi 200 PPT-ledere fra alle regioner til en todagers nettverkskonferanse med fokus på blant annet

systemrettet arbeid og kompetanseheving. Dette blir en årlig konferanse, og planleggingen av neste år er allerede i gang. Med andre ord: hvis du er leder i PPT, er det bare å sette av datoene 23.–24. september 2015, oppfordrer Nina.

Det er dannet nettverk av PPT-ledere i hele landet med unntak av i Finnmark og Akershus. På de to sistnevnte stedene er dette rett rundt hjørnet. I løpet av året har Nina og hennes prosjektmedarbeidere reist landet rundt og hatt møter med nettverkene. – Vi har diskutert SEVU-PPT-strategien og hva Statped kan bidra med. For oss er det viktig å være tilgjengelig for PPT. Det er dem prosjektet er til for, sier Nina.

Flerspråklighet og flerkulturalitet

Det ble også satt i gang etterutdanning i alle regionene i 2014. Espen Egeberg og Kirsten Meyer Bjerkan fra Statped har hatt ansvaret for gjennomføringen av kurs i flerspråklighet, mens Elisabeth Mikkelsen og Meral Øzerk har undervist om flerkulturalitet.

– Vi har fått gode tilbakemeldinger på begge utdanningene, ikke minst fordi de er så praksisnære. De samme temaene vil derfor bli gjentatt i 2015, forteller Nina. Andre kurs vil trolig også settes i gang i 2015 på oppdrag fra

Utdanningsdirektoratet. – Vi har ambisjoner om å lage nettbaserte kurs. Da blir det mulig for flere å delta, fastslår prosjektlederen.

PPT fikk også tilbud om å bli med på en fagdag i regi av SEVU-PPT i året som gikk, med skolevegring og skoleutvikling som tema. Dette arrangementet ble holdt på fem steder i landet. Også her har tilbakemeldingene vært veldig gode.

PPT-kontorer er svært forskjellige

– Det har vært et veldig lærerikt år, og det er blitt enda tydeligere for meg hvor ekstremt forskjellige PPT-kontorene er rundt om i landet. Det er stor forskjell på et kontor i Oslo med 300 medarbeidere og et kontor med en halv stilling. PP-tjenestene har veldig ulike roller fra

kommune til kommune. Disse forskjellene utfordrer oss i prosjektet fordi behovene til PPT er så ulike.

– Vi ser det som viktig å ha et nettverk å støtte seg til hvor man kan utnytte hverandres kompetanse. Det er tydelig at det er positivt i seg selv at det endelig gjøres noe målrettet og konkret som er rettet mot denne gruppa. PPT har vært usynlig mange steder, og aldri før har det vært satset på dem slik som nå. Og det er viktig fordi fagligheten og kompetansen som PPT besitter, er avgjørende for hvilken hjelp barn med særskilte behov får, avslutter nasjonal prosjektleder for SEVU-PPT, Nina Fjeldheim. ■

– Er du leder i PP-tjenesten, er det bare å sette av datoene 23.–24. september 2015, oppfordrer Nina Fjeldheim, nasjonal prosjektleder for SEVU-PPT.

Les mer på www.statped.no/sevu

SPOT har kommet for å bli

SPOT, Statpedes egen konferanse om spesialpedagogisk bruk av teknologi, ble i november arrangert for aller første gang. Konferansesalen var fylt til siste sete, og tilbakemeldingene fra deltakerne var meget gode. Statped lover derfor at konferansen også skal arrangeres neste år, og da skal den utvides til to dager.

Stor aktivitet i utstillingsområdet, hvor det nyeste på teknologifronten ble presentert.

Det er et stort behov for å samle kunnskapen som finnes om bruk av teknologi på det spesialpedagogiske

feltet. SPOT skal vise hvordan teknologi kan bidra til at barn og unge med særskilte behov kan delta på lik linje med andre barn. Det er også en ambisjon om å gjøre SPOT til et møte-sted hvor deltakerne kan utveksle erfaringer.

Nettbrett i vinden

Deltakerne kunne velge blant en rekke workshoper innenfor hovedtemaene kommunikasjon og språk, lesing og skriving og inkludering. I år var det mye fokus på nettbrettets muligheter, og mange var ute etter tips om gode apper.

Et tjuetalls inviterte utstillere hadde en sentral plass i konferansen. Her kunne deltakerne se hva som skjer på det teknologiske området, og prøve nye produkter.

Mer på statped.no

– Teknologien er ikke svaret på alt. Men den vil med sikkerhet være svaret på stadig flere ting ettersom årene går, oppsummerte Robin Christopherson, som var en av hovedforeleserne. Du finner hans og en rekke av de andre forelesernes presentasjoner, videoforelesninger og en utfyllende reportasje fra konferansen på www.statped.no/SPOT2014. ■

Fortsatt vilt ambisiøs

– Jeg slutter aldri med å la meg fascinere over hvordan teknologiske rammebetingelser kan endre og snu opp-ned på menneskenes liv, sa Niels-Erik Mathiassen, direktør for læringsressurser og teknologiutvikling i Statped, for ett år siden. Og han røpet samtidig sitt mål om at Statped skal være i førersetet når det gjelder spesialpedagogisk bruk av teknologi. – Jeg vet det er vilt ambisiøst, la han til. Men med SPOT-konferansen er det ambisiøse målet litt nærmere. – Poenget med SPOT-konferansen er å gi påfyll og ny kunnskap om teknologiens muligheter i en spesialpedagogisk sammenheng. Like viktig er det å skape en møteplass for å diskutere løsninger og utveksle erfaringer. Alle utstillingene er også en super mulighet til å holde seg orientert om teknologien som finnes, sier Mathiassen.

Foto: Morten Brun

God ASK

Læringsressursen «God ASK» handlar om korleis vaksne kan bli betre kommunikasjonspartnarar for barn som treng alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK).

Skryt til Statped

Jenny Sorterup Hysing og Anne-Merete Kleppen i Statped vest og fleire støttespelarar har utvikla «God ASK». Dei har fått mange gode tilbakemeldingar frå brukarane av ressursen etter at han vart lansert. Her er eit par eksempel:

«Må berre få lov til å takke for eit godt rettleiingsmaterieill – God ASK. Så innhaldsrikt og strukturert program har eg ikkje vore borti før! GODT JOBBA!»

«Vi orienterte om God ASK i ASK-nettverket vårt i går, og det vart godt motteke. Håpar barnehagar og skolar kjøper God ASK og bruker det til kompetanseheving for personalet.»

For at barn skal lære å bruke ASK, må dei vaksne også bruke det. Det krev både kunnskap, øving og rettleiing. Derfor er «God ASK» eit rettleiingsmaterieill med videoklipp, instruksjonar, forklaringar, spørsmål til refleksjon og arbeidsoppgåver. Ressursen er publisert på www.statped.no/godask. Det er også planlagt eit trykt hefte som kan lastast ned, og som har utfyllande stoff og samandrag av det som vert sagt på nettet.

Materiellet er laga for barnehagepersonale som arbeider med barn i alderen to til seks år, og som har behov for ASK. God ASK vil også vere nyttig for pårørande eller fagpersonar

God ASK vart lansert hos Statped vest i Bergen 10. desember. Dei inviterte fekk ei grundig innføring i ressursen og korleis han er bygt opp og skal brukast.

til dei som har store kommunikasjonsvanskar, eller for dei som rettleier eller underviser på kommunikasjonsområdet.

Med utgangspunkt i videoklipp frå kvardagsaktivitetar med åtte ulike barn som treng ASK, får ein sjå korleis det ser ut i praksis. Dei vaksne rundt barna viser kva dei gjer, og sjåarane får innblikk i kvifor. Det er lagt vekt på å skape forståing ved å synleggjere konkrete idear og praktiske løysingar i morosame og motiverande samhandlings- og samtalsituasjonar med barna.

Læringsressursen er delt inn i tre hovudtema:

- god kommunikasjon
- opplæringsstrategiar
- kompetanseutvikling

Desse tema er igjen delt inn i undertema.

God ASK vart lansert hos Statped vest i Bergen 10. desember. Til lanseringa møtte inviterte samarbeidspartnarar og Statped-tilsette. Dei fekk ei grundig innføring i ressursen og korleis han er bygt opp og skal brukast.

God ASK er utvikla med støtte frå Utdanningsdirektoratet. ■

Doktorander i Statped i 2014

ARNULF MYKLEBUST:

«Synsfunksjon hos prematurt fødte barn»

Mange for tidlig fødte barn får synsvansker som ikke nødvendigvis fanges opp av helsevesenet. For flere slår problemene til for fullt i åtte-niårsalderen. Studier har tidligere vist at flertallet av de mest prematurt fødte barna har fått vanskeligheter på skolen, men man har i liten grad visst hvorfor.

ØYDIS HIDE:

«Acoustic features of speech by young cochlear implant users – A comparison with normal-hearing and hearing-impaired age mates»

Barn med cochleaimplantat har ofte stor fremgang i tale- og språkutviklingen, men resultatet i doktoravhandlingen viser at visse aspekter i talen avviker fra normalt-hørende barn. Studien viser også at barn med klassiske høreapparat presterer bedre enn barn med cochleaimplantat når det gjelder tonehøyde.

MARIANNE KLEM:

«Språkkartlegging som grunnlag for identifisering av førskolebarn i risiko for språkvansker»

Formålet i avhandlingen er å utvikle forskningsbasert kunnskap om språkkartlegging av førskolebarn for å styrke kunnskapsgrunnlaget for denne praksisen i en norsk kontekst.

ELI MARIE KILLI:

«Mening og sammenheng i læringsforløpet etter en ervervet hjerneskade. En eksplorativ undersøkelse av elev-, foreldre- og lærerperspektiver»

Se artikkel på side 11.

NOEN HENDELSER FRA 2014

FEBRUAR
Samiske fagdager:
Temaet for fagdagene var tilpasset opplæring i samisk skole og barnehage. Fagdagene blir holdt annethvert år i ulike deler av Sápmi.

MARS
Årsrapport 2013

MARS
Daniel Kish deltok på «Fagdager syn 2014» som en av de fremste ekspertene på ekkolokalisering, dvs. bruk av lyd for å orientere seg.

MAI
StatpedMagasinet nr. 1, 2014:
Temaet var språk- og talevansker. Vi fikk møte Dan både i magasinet og på film. Se statped.no/magasinet

AUGUST
Fagfestivalen var et internt arrangement for alle ansatte i Statped. Hovedfokus var faglig arbeid og kompetanseutvikling på tvers av fagområder, nivåer og regioner.

AUGUST
«Vi sprenger grenser» er et program i alle Statped regioner som skal øke forventninger, bevissthet og kompetanse om læring og utvikling hos barn og elever med store sammensatte lærevansker og utviklingshemming. Skoleprosjekter er satt i gang i alle regioner.

2014

Eiendomsprosjektet

FEBRUAR
Brukerkonferanse:
Konferansen samler de regionale brukerrådene, det nasjonale brukerrådet og de faglige samarbeidsrådene. Hensikten er å spre kunnskap, utveksle erfaringer og bygge relasjoner.

MARS
Statpeds fag- og tjenestetilbud skal tydeliggjøre Statpeds rolle i en tjenestekjede og avklare grenseoppgangene mot både samarbeidspartnere og tilgrensende virksomheter.

MARS
Nordisk skolekonferanse

MARS
Arkivprisen til Statped, gitt av Norsk arkivråd.

MAI
Medarbeiderundersøkelse

AUGUST
Lansering av «Fokus på tidlig innsats», som er en nettbasert læringsressurs om tidlig intervensjon overfor barn i barnehagen med konsentrasjons- og oppmerksomhetsvansker.

SEPTEMBER
StatpedMagasinet nr. 2, 2014: Temaet var kombinerte sansetap og universell utforming.

STATISTIKK 2014

OKTOBER

Nasjonal nettverkskonferanse for ledere i PPT i regi av prosjektet SEVU-PPT (Strategi for etter- og videreutdanning i PP-tjenesten).

NOVEMBER

Brukerundersøkelse

DESEMBER

StatpedMagasinet nr. 3, 2014: Temaet var sammensatte lærevansker.

2015

OKTOBER– NOVEMBER

«Åpen dag» ble avholdt i Oslo, Trondheim, Gjøvik, Holmestrand og Kristiansand. Dette er et lavterskeltilbud for våre brukere og samarbeidspartnere.

NOVEMBER

SPOT-konferanse om spesialpedagogikk og teknologi. SPOT 2014 viste hva ny teknologi kan bidra med overfor barn og unge med særskilte behov. Se statped.no/spot2014

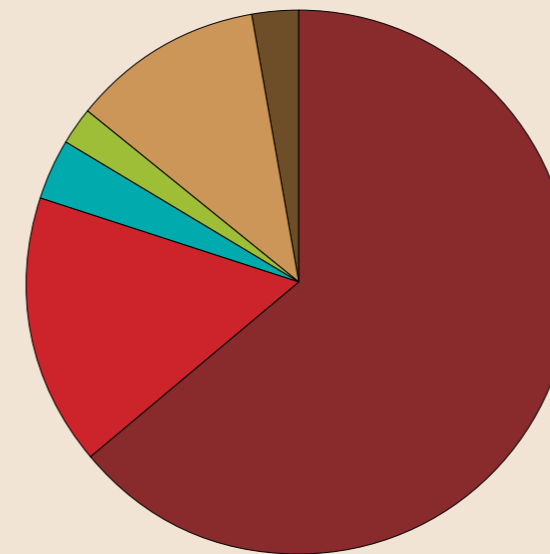

DESEMBER

God ASK: Et veiledningsmateriell som viser hvordan du kan bli en god kommunikasjonspartner for små barn som trenger alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).

ØKONOMI

Total bevilgning: 611 522 000 kroner
Oppdragsinntekter: 41 899 000 kroner
Refusjonsinntekter: 21 737 000 kroner

- Lønnskostnader
- Husleie
- Reiseutgifter
- Konsulent tjenester
- Varer og tjenester
- Investeringer

SYKEFRAVÆR

Samlet sykefravær i etaten for 2014 var 7,5 prosent. Målet som IA bedrift er 5,6 prosent. Det er satt i verk tiltak for å redusere sykefraværet.

LOKALISERING

Statped har hovedkontor i Oslo og er delt inn i fire regioner med regional ledelse i Tromsø, Trondheim, Bergen og Oslo.

AREALUTNYTTELSE OG LOKALISERING¹

Kontorsted	Totalt disponibelt areal	Totalt framleid areal	Totalt benyttet areal
Oslo Storo	3 397		3 397
Huseby ²	10 900	300	10 600
Oslo Skådalen ³	6 310		6 265
Oslo Bredtvet	7 225		7 225
Gjøvik	3 253		3 253
Holmestrand	4 200		4 200
Kristiansand	1 500		1 500
Arendal	266		266
Vikersund	35		35
Stavanger	300		300
Sandane	521		521
Bergen Paradis	7 502	896	6 606
SEAD Kautokeino	147		147
Alta	950	100	850
Porsanger	81		81
Sømna	49		49
Sortland	30		30
Bodø	303		303
SEAD (Drag)	25		25
SEAD (Røros)	12		12
Storslett	58		58
Tromsø	642		642
Heimdal	7 200	70	7 130
Melhus	7 465		7 465
Levanger	724		724
Bergen Hunstad skole ⁴	2 651	2 651	0
Oslo Statped hovedkontor	770		770
SUM Statped	66 516	4 017	62 499

1. Denne oversikten viser hvilke kontorsteder Statped leier. Flere av kontorstedene er spredd på flere bygninger innenfor samme geografiske område. Kontorstedene i Holmestrand og Heimdal omfatter også tre leiligheter som brukes som elevboliger.

2. 2560 kvadratmeter er ikke i drift grunnet asbestsanering fra september 2014.

3. Skådalen inkluderer lokaler til Skådalen skole for døvblindfødte og lokaler til tidligere Skådalen skole for hørselshemmede, som nå benyttes til deltids- og foreldreopplæring. Dette har i tidligere i 2014 vært rapportert separat og med for høyt antall kvadratmeter. Statped disponerer i tillegg et lagerlokale vederlagsfritt.

4. Hele skolen leies av Bergen kommune i perioden fram til ferdigstilling av Nattland skole. Deler av lokalene benyttes også til deltidsopplæring som Statped driver. Kostnadene fordeles mellom partene i henhold til avtale.

Foto: Morten Brun

TJENESTER

Statped leverer tjenester innenfor fagområdene:

- Syn
- Hørsel
- Døvblindhet / kombinert syns- og hørselstap
- Språk/tale
- S sammensatte lærevansker
- Ervervet hjerneskade

Statped arbeidet med 4337 utredninger og leverte 6075 rådgivnings- og veiledningstjenester i 2014.

Vi mottok 1784 søknader om individbaserte tjenester og 830 henvisninger fra blant annet spesialisthelsetjenesten.

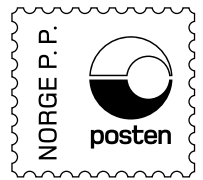
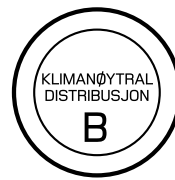
Gjennom Statpeds nettressurser ble det solgt 7740 læringsressurser i løpet av året, og Statped-produserte apper ble lastet ned 11650 ganger.

PERSONAL

- Statped hadde 721 årsverk pr 31.12.2014.

Returadresse:
Statped postmottak
Pb. 113
3081 HOLMESTRAND

Foto: Morten Brun

Ett telefonnummer for hele Statped: 02196

Statped nord	Statped postmottak, Pb. 113, 3081 HOLMESTRAND / statped.nord@statped.no
Statped midt	Statped postmottak, Pb. 113, 3081 HOLMESTRAND / statped.midt@statped.no
Statped vest	Pb. 6039, 5892 BERGEN / statped.vest@statped.no
Statped sørøst	Pb. 4416 Nydalen, 0403 OSLO / statped.sorost@statped.no
Statped hovedkontor	Statped postmottak, Pb. 113, 3081 HOLMESTRAND statped.hovedkontor@statped.no

Følg Statped på nett:

www.statped.no / www.facebook.com/statped / twitter.com/statped

